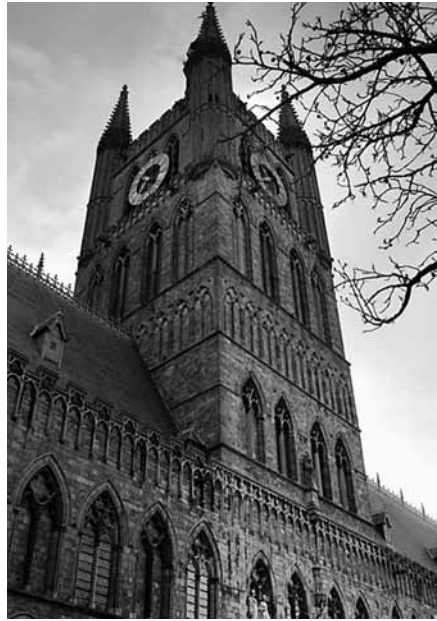

[K] **IN FLANDERS FIELDS MUSEUM REVISITED**

Terwijl Vlaanderen zich opmaakt om tussen 2014 en 2018 grootschalig de Eerste Wereldoorlog te herdenken in het kader van een toeristisch-economische strategie die een streek en een merk (*Flanders*) op de kaart moet zetten, bijt het *In Flanders Fields Museum* in Ieper alvast de spits af met een volledig nieuwe scenografie en een oppervlakte die 50 procent groter is dan de eerste opstelling uit 1998.¹

De bezoeker wordt opgeroepen “de confrontatie te beleven” met de Eerste Wereldoorlog. Sinds enkele jaren zijn er geen veteranen meer van die oorlog. Zij die rechtstreekse herinneringen hebben aan de Grote Oorlog – noem ze de laatste ooggetuigen – sterven nu uit. Zo herinnert mijn moeder, geboren in 1915, zich het slotoffensief van de geallieerden in het najaar van 1918. Ze was toen drie, woonde in Kuurne bij Kortrijk en herinnert zich de vlucht en Britse soldaten met kilts op straat. Dichter komen we niet meer. Heel binnenkort glijdt die oorlog dan ook definitief weg in de tijd, en wordt hij “historisch” zoals de Frans-Duitse oorlog van 1870 of de Napoleontische oorlogen.

De Eerste Wereldoorlog begon met een kettingreactie van woorden en daden die iedereen zag ontrollen en niemand kon vermijden, en werd met euforie op alle fronten begroet. Zelden zal een oorlog de vormen ervan zo snel hebben zien veranderen: hij begon met paarden en *chevalerie*, en eindigde met gas, tanks, absolute ontluistering en horreur. Het was de eerste *Materialschlacht*: de mitrailleur veranderde, samen met de artillerie (verantwoordelijk voor twee derde van alle doden) de aard van de oorlogsvoering, omdat de verdediger voortaan in het voordeel was. Het was de oorlog waarin men voor het eerst niet meer op mensen maar systematisch en onophoudend op ruimtes begon te schieten, noteerde een lucide Ernst Jünger, een Duitse schrijver. Individuele heldenmoed maakte in de Grote Vleesmolen geen verschil meer uit. In de slaggerszalen van de veldhospitalen ging de geneeskunde amputerend en bloed stelpend met reuzensprongen vooruit. In 1918 moest de Spaanse griep, die een nieuwe genocide aanrichtte in Europa, nog komen en werden de kiemen gelegd voor de volgende oorlog.

De Ieperse Lakenhallen, waarin het In Flanders Fields Museum is gevestigd, tijdens de Eerste Wereldoorlog (21/11/1914) en nu. © Antony d'Ypres / In Flanders Fields Museum.

Op het einde van het vernieuwde museum worden alle conflicten vernoemd die de wereld heeft gekend na de oorlog die alle oorlogen moest beëindigen. Als laatste staat “2011 - Révolution Syrienne” (sic) te lezen.

Het In Flanders Fields Museum, gevestigd in de heropgebouwde Lakenhallen, brengt het historische verhaal van de Eerste Wereldoorlog in de West-Vlaamse frontstreek: de inval in België en de eerste maanden van de bewegingsoorlog, de vier jaar stellingoorlog in de Westhoek (van het strand van Nieuwpoort tot de Leie in Armentières), het einde van de oorlog én de voortdurende herdenking sindsdien. In de Ieperboog sneuvelden goed een half miljoen soldaten van het Gemenebest: een pars pro toto van de *Great War*, die ongeveer tien miljoen slachtoffers eiste.

Om het belevingsaspect nog te vergroten, ontvangt elke bezoeker bij zijn aankomst een persoonlijke *poppy*-armband. Dankzij een chip in de armband wordt de taalkeuze automatisch ingesteld en kan de bezoeker vier persoonlijke verhalen ontdekken in de permanente tentoonstelling. Zo kreeg ik onder andere de biografieën mee van onderpastoor Camille Delaere, die zich verdienstelijk maakte tijdens de doodstrijd van Ieper; een Canadese soldaat,

gesneuveld bij Ieper op zijn 22ste; een net voor de Wapenstilstand gesneuvelde Belgische soldaat, ontgraven door zijn broer en op een kruiwagen overgebracht naar zijn geboortedorp Oostvleteren, waar de kist drie dagen in het kerkportaal moest wachten omdat de pastoor een herbegravenis weigerde.

Op het einde van het museumparcours wil Ieper zich ook als vredesstad onderscheiden. Een boodschap sluipt het museum binnen. Ik stoort me er niet aan, maar het is niet nodig. Overigens is leren *over* een oorlog niet hetzelfde als leren *uit* een oorlog.

In vergelijking met de eerste opstelling zijn er meer objecten en wordt er minder gewerkt met oorlogspoëzie. Maar de teksten zijn goed gekozen: Stephan Zweig (die zich kritisch uitlaat over “*die great show Belgiens*” die Ieper na de oorlog is geworden); Jean Giono over de Kemmelberg, Cyriel Buysse over Mohammeds, in Vlaamse aarde begraven; het onvermijdelijke gedicht van John McCrae ‘In Flanders Fields’; en het navrante ‘Memory, Let All Slip’ van Ivor Gurney. Van de beelden (foto’s, filmfragmenten) zijn paradoxaal genoeg de niet “authentieke”, want door acteurs nagespeelde getuigenissen het meest beklijvend:

Zaalzicht van het vernieuwde museum © In Flanders Fields Museum.

een Vlaamse vluchteling die zijn verhaal doet; vier soldaten uit vier legers die over de kerstbestanden vertellen; een onderpastoor uit Dikkebus, gevlucht naar Reningelst, die het leven net achter het front in al zijn chaos en morele verwarring opvoert; Fritz Haber, de chemicus die gas als oorlogswapen perfectioneerde en klinisch komt bewijzen wat hij heeft bedacht en uitgevoerd. Maar het zijn vooral de getuigenissen van een dokter en twee verpleegsters die het sterkst blijven hangen. Dat was al het geval bij de eerste museumopstelling. Het was dan ook de enige plek waar een kwetterende horde vijftienjarige Engelse schoolmeisjes echt onder de indruk van was. Luisterden ze naar de speciaal voor het museum gecomponeerde soundtrack (door Stuart Staples van de Britse muziekgroep Tindersticks) die je gedurende het hele bezoek hoort (en niet hoort)?

Nu het landschap de laatste getuige is geworden van de oorlog, gaat het museum de confrontatie aan van het hedendaagse met het desolate, kapotgeploegde van de oorlogsjaren. Beelden van vroeger en nu schuiven over elkaar: de moderne varkensstallen

van nu, de groene, aangeharkte weiden waarin ronde, idyllische vijvers de volgelopen mijnkraters van weleer zijn. Het is verbijsterend vast te stellen hoe snel een landschap zich weer opricht uit totale verwoesting (de landbouwgronden waren rond 1930 weer hersteld; het stedelijke landschap deed er langer over). De veerkracht van die landschappen en het vergeten van mensen zijn voorwaarden voor over- en verderleven. Gelukkig is Ieper niet de ruïne (*“holy ground”*) gebleven die Churchill voor het Britse Gemeenbest gewild had na 1918. En zelfs de Menenpoort, die Siegfried Sassoon bij de inwijding in 1927 nog omschreef als een *“sepulchre of crime”*, heeft een patina gekregen dat haar tot een indrukwekkend monument van herinneren maakt, niet het minst omdat de ‘Last Post’ er elke avond wordt geblazen, een ritueel dat juist overleeft, en sterker dan ooit, omdat het leeg is geworden, zodat iedereen – van ijzervreters tot pacifisten – het tot het zijne kan maken.

Men heeft er goed aangedaan de belfortoren van de Lakenhallen in het museumparcours te betrekken. Dit gebouw, ooit het grootste civiele

gebouw van West-Europa, groeide uit tot het symbool van het Britse verzet in de Ieperboog – zeker nadat het in brand was gevlogen en langzaam aan in puin werd geschoten door de Duitse artillerie. Je kunt via een soort *Google Earth* een actuele luchtfoto bekijken van dit gebouw en dan langzaam terugzoomen naar de gapende ruïne van 1917. Nu kun je boven op de heropgebouwde toren het landschap drinken, wijd en zijd: van de Menenpoort tot de heuvelrichel met de kerk van Mesen (nog door Hitler geschilderd) over de Vlaamse heuvels (Kemmelberg, Rode- en Zwarteberg, Catsberg en zelfs in de verte de Casselberg, vanwaar de Franse maarschalk Foch naar Ieper keek), tot Boezinge, de IJzertoren, Langemark (waar de bloem van de Duitse jeugd in 1914 op de Britse mitrailleurs te pletter liep) en Passendale. (“*I died in hell - / (They called it Passchendaele)*”, Sassoon).

“*In Flanders Fields* blijft een aandachtige toeschouwer én lezer vragen. Het is een vredesmuseum dat, aan alle oorlogen gewijd, er één uitkiest en op de kaart legt: het methodisch verwoeste Ieper als perfect pars pro toto. Het blijft geworteld in de streek, maar is nergens provinciaal, al is het maar omdat je er constant vier talen hoort en leest.” Dat schreef ik over het museum in 1998. Dat oordeel blijft overeind. Meer nog: *In Flanders Fields* is het ideale vertrekpunt geworden van een bezoek aan de frontstreek rond Ieper. Het Australische paar dat ik op de toren ontmoette en dat recht van de Amerikaanse kerkhoven in Normandië naar Ieper was gereisd, was het met me eens.

LUC DEVOLDERE

www.inflandersfields.be. Het museum verzorgt ook een educatieve werking voor scholieren uit binnen- en buitenland, naast een cultureel en artistiek programma. In het kenniscentrum van het museum kan elke bezoeker nog dieper ingaan op deze dramatische periode uit de wereldgeschiedenis. Het museum richt zich consequent in vier talen tot de bezoeker: Nederlands, Frans, Engels en Duits.

Noot

(1) LUC DEVOLDERE, “Emotie in het museum. In *Flanders Fields*”, *Ons Erfdeel*, jaargang 41 (1998), nr 5, pp. 755-757.